

Kunst in Israël, huis en haard.

Een bezoek aan Israel kan alleen maar verwarrend zijn. Dat was de enige eenduidige conclusie die ik kon trekken na mijn deelname aan een curatorenreis met Ronit Eden als begeleider. Iedere ontmoeting opende een weer een nieuw en ander vergezicht, over iemands geschiedenis en afkomst en de consequenties daarvan. In vrijwel ieder kunstwerk is de rode grond zichtbaar of onzichtbaar aanwezig. De aarde is niet van iedereen, zoals we zo graag zouden willen geloven. De conflicten over wie waar mag wonen, van wie is en vooral ook was de grond?, wie heeft het recht om waar te wonen?, ze lijken onoplosbaar. Duidelijk is dat ondanks de onverzoenlijke opstelling van de rechtse regering de kunstenaars de situatie juist willen onderzoeken en blootleggen. Zij zijn de ontvankelijke personen die middels hun werk de complexiteit van dit land te laten zien.

Israel is een land van grenzen en barrières. Israel legt de Palestijnen voortdurend restricties op en voor Israëliërs zijn 24 Arabische landen een verboden gebied. Deze landen erkennen de staat Israel niet. En wat ik me eerder niet realiseerde is dat daarmee zijn veel Israëliërs zijn afgesneden van hun land van herkomst, want hun grootouders komen bijvoorbeeld uit Irak, Iran, Marokko of Egypte. Het verhaal van de groep Joden uit Arabische landen wordt ook amper verteld in Israel.

Yael Serlin

De grootouders van kunstenaar Yael Serlin groeiden op in het zuiden van Marokko, het Atlasgebied waar Berbers de eerste taal is. Yael gaat op zoek naar haar familie geschiedenis door de verhalen van haar grootmoeder visueel te maken. Daarvoor gebruikt ze foto's die ze aantrof in het archief van het Zionistisch instituut en ze verwerkt de verhalen in prachtige tekeningen. Zo maakt ze het leven zichtbaar van een meisje dat op 13 jarige leeftijd wordt uitgehuwelijkt en als jong volwassene met haar familie naar Israel vertrekt.

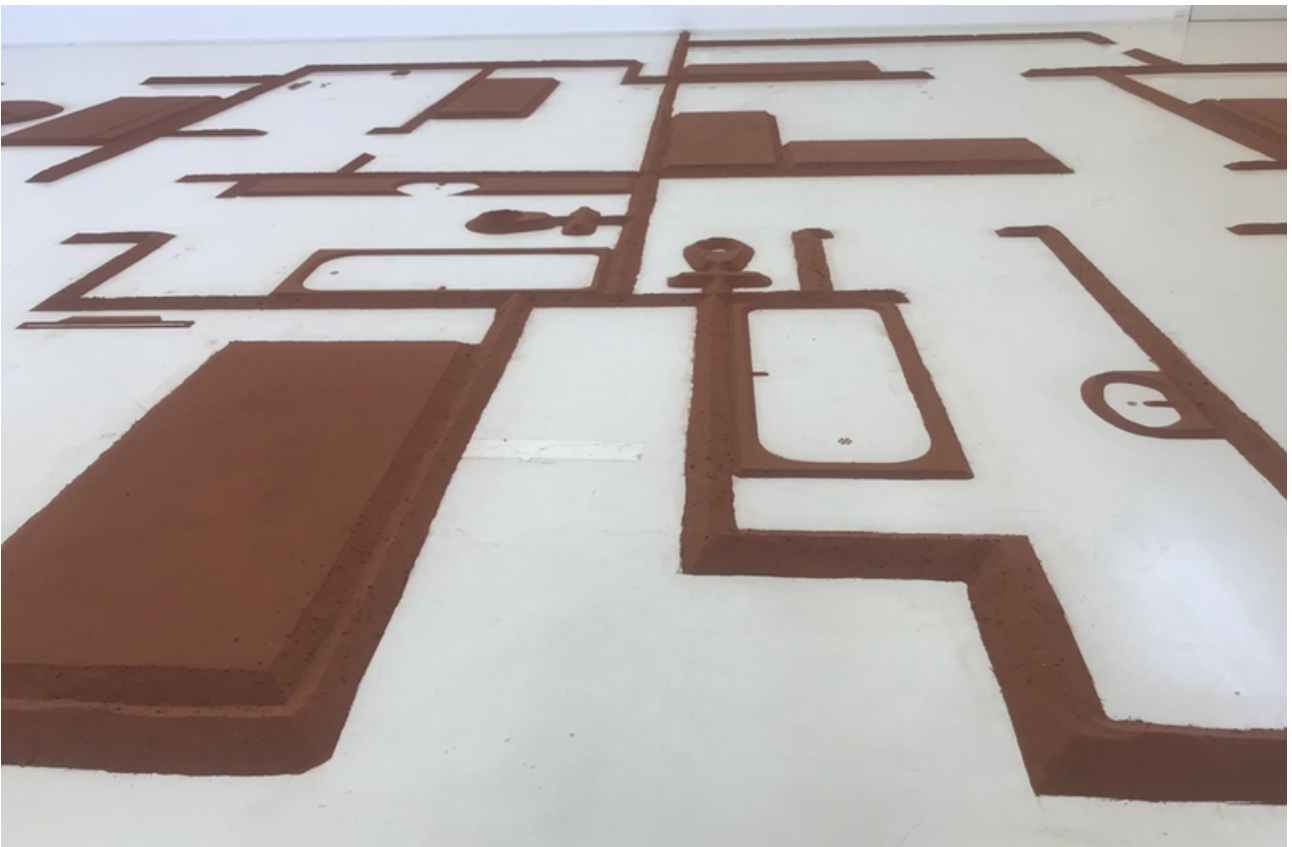

Yael groeide op bij seculiere ouders maar bekeerde zich tot het geloof tijdens haar diensttijd. Nu geeft ze les aan een orthodoxe kunstschool en is lid van een groep religieuze vrouwen in de kunstwereld. Bijna alle studenten van de orthodoxe school zijn jong getrouwde vrouwen met kinderen die alsnog besluiten een kunstopleiding te gaan doen. Yael respecteert de grenzen die het geloof haar oplegt en tegelijkertijd probeert ze de grenzen uit: bijvoorbeeld in de video waarin vrouwen religieuze gebeden uitspreken die alleen aan mannen zijn voorbehouden. Het bewegen van een mond is bijna erotisch, soms klinken de woorden van het gebed zachtjes, soms beweegt een mond zonder dat de woorden hoorbaar zijn. De gebeden klinken als een mantra voor verandering. Toch kan de film niet zo maar in het openbaar getoond worden, dat zou een groot protest veroorzaken en de orthodox gelovige vrouwen zien het meer in het langzaam oprekken van de mogelijkheden.

Juist deze orthodoxe vrouwengroep zoekt de samenwerking met Arabische vrouwen. In Haifa zagen we een tentoonstelling die het als resultaat was van deze ontmoetingen. Om door te gaan, moet je dan vergeten of juist herinneren is een vraag die zij zich steeds opnieuw stellen.

opening tentoonstelling Haifa

Micha Ullman, Family House, No 840' uit 2018

In het Herzliya Museum of Contemporary Art ligt de contour van 'twee huizen onder een kap' als een bezwering in rode aarde op de grond: 'Two Family House, No 840' uit 2018

van Micha Ullman. Je mag er doorheen lopen, graag zelfs, want de kwetsbaarheid van het werk valt samen met zijn betekenis. Het huis ligt ergens tussen Herzliya en Ramat Has-jaron en dicht bij de grens met de Westbank. Het familiehuis wordt bedreigd door de oprukkende nieuwbouw van de uitdijende steden maar het zou evengoed weggevaagd kunnen worden door een raketaanval. Een huis, dat ieders veilige thuishaven zou moeten zijn, brengt in Israel altijd andere betekenissen op gang want ieder lapje grond brengt conflicten met zich mee.

Through the sand, Ullman appears to be urging us to study what it means to maintain good neighborly relations and common courtesy, which may enable peaceful coexistence and continuity in this locale' lees ik in de toelichting.

Nurit Yarden, Holot Detention Center, 2015 en Nurit Yarden, Kalandia Checkpoint, 2012

In dezelfde expositie toont Nurit Yarden haar lexicon van foto's.. Het ziet er allemaal heel alledaags uit, wat het ook is, hooguit een beetje absurd. Maar de titels helpen je bij de interpretatie, het is een kijkje achter de façade 'The lack of hierarchy in my 'lexicon' also mirrors the parallel and impossible existence of the private everyday, the comfortable one that I, and a large part of this country's citizens, experience and, in contrast, the oppression and injustice that can clearly be seen by anyone willing to look'. En die diepere lagen waarover normaal niet wordt gesproken zien we op de foto's: het Holot Detention Center met op de voorgrond sappige lappen vlees op een barbecue, Kalandia Checkpoint met vrolijke vliegers aan een kort touwtje die het silhouet van een vliegtuig als vorm blijken te hebben, bloemkolen als een wegversperring, allerlei details vertellen over de specifieke situatie in Israël.

Ella Littwitz, The Unknown Land of the South (2017)

Kunstenaar Ella Littwitz : As I see it, as long as the occupation lasts, every action in every field of life has a political role in the conflict. The land and the soil are the core of the conflict and thus everything buried under it, metaphorically and physically, is charged. This place was a crossroads, everybody passed here in a certain moment and left something behind, if you dig deep enough in every random spot you will probably find something which will be important to someone.' *

Het idee dat de grond van iedereen is, dat de aarde ons allen toebehoort is een utopische mythe in een realiteit van grenzen bewaakt door hoge muren. Als gevolg van haar Israëliëse nationaliteit wordt Ella Littwitz de toegang geweigerd in 24 landen. The Unknown Land of the South (2017) is geïnspireerd op het legendarische Terra Australis Incognita, een land dat Ptolemaeus bedacht omdat hij het idee had dat de continenten op het noordelijk halfrond in evenwicht werden gehouden door een gelijke landmassa in het zuiden, Een cirkel die bestaat uit vierentwintig taartpunten — de landen waar iemand met een Israëliësch

paspoort niet mag komen — en waarvan 17 taartpunten gevuld zijn met zand dat uit dat land afkomstig is. Voor zeven landen is dat (nog niet) gelukt. Een Franse kunstenaar nam grond mee uit Libanon, een Iraakse kunstenaar smokkelde aarde de grens over, wat niet zonder risico is. 'The Unknown Land of the South' vervangt een bittere realiteit door een utopische poëtische realiteit.

een werk van Yuval Yairi

In Israël verdwijnt ieder cliché dat zich ooit in mijn hoofd had genesteld over wie daar woont. Mijn onwetendheid werd pijnlijk duidelijk. Zoveel posities die in taal nauwelijks te vatten zijn, want woonplek, afkomst en geloof spelen allen een rol. Hoe kun je al die subtiele verschillen in taal duiden? De druzen spreken Arabisch maar zien zichzelf als een aparte groep want hun geloof is een eigen variant van de Islam. Een Palestijn hecht aan deze naam omdat het refereert aan het land waar zij woonden voor 1948. Een derde van de bevolking in Jeruzalem is moslim, Arabische Israëliërs hoorde ik, maar wie noemde hen zo? Ik wil er mijn vingers niet aan branden want ik heb nog maar zo'n klein stukje van de puzzel gezien. De eigenaar van de galerie in Jeruzalem waar Arabische Moslim kunstenaars exposeren is Arabisch en Christen.

In deze galerie zijn de teksten alleen in het Arabisch te lezen. In de Israëliëse galeries zijn de teksten in drie talen, Hebreeuws, Engels en Arabisch, zij willen ook graag het Arabische sprekende publiek bereiken. Iedereen heeft een verleden dat met grenzen te maken heeft, bijvoorbeeld als dienstplichtig soldaat in het leger.

Kunstenaar Yuval Yairi verliet het leger met veel morele vragen en creëerde een figuur die hij de Surveyor noemde, iemand die zijn verhaal kon vertellen. Op zijn studio heeft hij een verzameling van 600 kogels en nu werkt hij aan een strip om zijn verhaal te vertellen. Yaakov Israel fotografeert al 10 jaar lang de Palestijnse dorpen, neutraal, zonder bewijs van bezetting en buiten sluiten. Soms zie je een stukje van de muur. Vaak zie je prikkel-

draad maar het is niet simpel om een interpretatie te geven. De foto's willen niet meer of minder dan getuigen van de situatie.

Samah Shihadi, *The Way Home*, 2019 (detail)

'The Way Home' is de titel van de Palestijnse kunstenaar Samah Shihadi. Haar hyperrealistische werk doet me denken aan de tekeningen van Gunnel Wählstrand die vorig jaar in Museum Boijmans te zien waren. Haar werk zag ik in de Kibbutz Hazorea (In het Islamic arts magazine wordt ze Arab muslim genoemd) Samah Shihadi werd geboren in 1987 in het Palestijnse dorp Sha'ab en woont en werkt nu Haifa, de multiculturele stad van Israël. Ze vertelt het verhaal over haar leven. "Ik deed niets verkeerd, toch heb ik de gevolgen van het verleden. This is our story. It is my autobiography but everyone can Connect with it." In 1948 (the Nakba) werd haar familie gedwongen om hun huis het dorp Mi'ar te verlaten en de aanvankelijk tijdelijke verhuizing bleek 20 jaar te duren. De regering van Israël nam het dorp in bezit, vernietigde het en op de ruïnes ontstond een nieuw Joods dorp. Even verderop kwam het nieuwe huis van haar ouders. 'We gaan altijd weer terug naar de plek van ons huis en dorp, voor we verjaagd werden. We kunnen het land niet vergeten. We houden een picknick in de prachtige pastorale omgeving. We gaan er naar toe, om er te zitten, te kijken, te genieten.' Het is een zachte tentoonstelling van realistische tekeningen. 'Ik vertel mijn verhaal op een niet agressieve manier. Het tekenen biedt me de kans om alles langzaam en zorgvuldig te onderzoeken. Tijd en geduld zijn onderdelen van het werk. Witnessing, as being there.' Een huis, een open veld, stoelen, een matras, een leunstoel en een sabra-plant bedekt, beschermd tegen het stof. Haar verbintenis met de plaats en de herinnering aan thuis vormen de kern van deze tentoonstelling.

Write down!
I am an Arab.
(...)
My adress:
I am from a forgotten abandoned village
Its street nameless.
All its men in the fields and quarries
Does it make you rage?
Write it down!
I am an Arab.
Mahmoud Darwish, ID card, 1963

De kunstenaars zijn degenen die verbinding zoeken, maar hun positie is kwetsbaar. De Volkskrant publiceerde erover op 6 april 2019 onder de kop: 'Kritische kunstenaar in Israel gezien als verrader.'

En Ella Littwitz schreef:me: Yes, it shows that the discussion must stay open and thus, although boycotts are a powerful important tool, when it comes to culture an education it is devastating. After spending several years living in Europe, I feel that we, as Israeli artists, are facing sometimes boycott from outside but also from inside. These are important matters for me.

Tegelijk open ik op zaterdag mijn mail en ontvang een uitnodiging voor de tentoonstelling Café Disorient In Handala City van de Palestijnse Susan Khalil Yusef: "De beeldende werken zijn geïnspireerd door materiaal uit het archief maar ook door bizarre ervaringen gedurende tijden in mijn leven waarin ik als Palestijn geen recht had op een verblijfsvergunning en hierdoor terecht kwam in ongerechte situaties in Nederland en Duitsland.'